

Kunst en klimaat Radha D'Souza en Jonas Staal / Court for Intergenerational Climate Crimes

Court for Intergenerational Climate Crimes (2021), Radha D'Souza en Jonas Staal, foto Ruben Hamelink, Framed Framed, Amsterdam

Kunstenaars zijn meesters in het visualiseren, verbeelden en overtuigen. Met hun werk vertellen ze verhalen die beklijven. Als het gaat om het klimaat is hun benadering niet per se wetenschappelijk of apocalyptisch, eerder is het ze te doen om bewustwording en beïnvloeding. Wat moet er veranderen in onze omgang met natuur en milieu en vooral, hoe kunnen we beter samenwerken om een ommezwaai in denken en doen te realiseren? Hoe overtuigen we het grote publiek van de noodzaak tot verandering en samenwerking?

Etienne Boileau

Het gesprek met Jonas Staal vindt plaats in de zuiveringshal van de voormalige gasfabriek in Amsterdam-Oost, waar Framed Framed gevestigd is. (De Indiase advocaat, schrijver en activist Radha D'Souza, kan er helaas niet bij aanwezig zijn.) Op instigatie van haar en Jonas Staal (Zwolle, 1981) is hier een strafhof ingericht met zo'n honderdtwintig zitplaatsen, genaamd *Court for Intergenerational Climate Crimes* (CICC). De dagen na het interview zal een aantal grote Nederlandse en in Nederland geregistreerde bedrijven en de Nederlandse overheid terecht staan voor dit tribunaal. Ze worden aangeklaagd voor de misdaden die ze begaan hebben (en nog steeds begaan) tegenover het klimaat.

Wie kwam met het initiatief voor dit CICC?

"Met Radha ben ik al zo'n vijf jaar in gesprek. Vanuit haar boek *What's Wrong with Rights?* (2018), ontstond het idee voor het creëren van een alternatief tribunaal, waarmee we een juridisch kader ontwikkelen voor kameraadschappelijke relaties tussen mensen en niet-menselijke levensvormen. In het bestaande rechtssysteem is dat niet mogelijk. Weliswaar kunnen we rechtsschendingen vervolgen op basis van gebeurtenissen in het verleden en het heden, maar schendingen in de toekomst in de vorm van ecocide jegens ongeboren mensen, dieren en planten worden nu niet vervolgd. Daardoor zijn zij in de toekomst de facto rechteloos. Dat is hier niet het geval: verleden, heden en toekomst beschouwen wij als fundamenteel gelijkwaardig. Veel van de zaken die

hier komende dagen gaan spelen, hebben betrekking op bewijslast die in een vrij recent verleden verzameld is. Maar ook uit bewijslast vanwege klimaatmisdaden uit de koloniale periode tot op heden komt aan de orde: de uitgestorven dieren die je hier ziet, zijn door mij geschilderd, de uitgestorven planten zijn geweven, en je ziet er ook ammonietenfossielen tussen staan – letterlijk de fossielen in fossiele brandstof. Samen vormen zij de bewijslast en de getuigen van klimaatmisdaden die over lange tijdsperiodes hebben plaatsgenomen.

Jij wordt in de media vaak als een activistisch kunstenaar getypeerd. Klopt dat?

"Dat klopt, maar we zouden eigenlijk allemaal activisten moeten zijn. Zelf ben ik al langer bezig met het ontwikkelen van kunstwerken in de vorm van alternatieve organisaties. Kunstwerken als alternatieve parlementen, als transnationale campagnes en als tribunaal. Allemaal pogingen om door middel van kunst nieuwe vormen van instituten en organisaties tot stand te brengen. Nieuwe vormen die we nodig hebben, maar die in de bestaande politieke orde niet kunnen of mogen opereren."

Voel je jezelf ook een politiek kunstenaar?

"Ik ben eerder een propagandakunstenaar. Ik heb in Leiden een PhD-traject gevolgd en ben daar gepromoveerd op het onderwerp propagandakunst. Dit tribunaal zie ik als een vorm van emancipatorische propaganda. Het gaat hier over het propageren van een alternatief juridisch raamwerk, van een verbeelding waarin mensen, dieren en planten elkaar kunnen zien als kameraden in een gedeeld ecosysteem."

Van wat voor soort propaganda ben je een voorstander?

"Ik ben voorstander van intieme propaganda; intieme relaties tussen mensen en vertrouwensbanden zijn in periodes van crisis en verandering essentieel en dienen als fundament om tot verandering te komen. Kleinere groepen of cellen zijn vaak effectiever om veranderingen te bewerkstelligen dan massapropaganda. Ik richt me vooral op het bouwen van gemeenschappen rondom mijn werk."

Wat kan de rol van een kunstenaar zijn in deze transformatie?

"Artistieke verbeelding heeft zich historisch bewezen als een bijzonder machtig instrument om de realiteit te transformeren. Als je een andere wereld kunt verbeelden, dan pas kun je die ook realiseren. Of het nu ging om de Franse revolutie, de antiekoloniale beweging, de feministische beweging of de burgerrechtenbeweging; kunstenaars speelden altijd een rol in deze omwentelingen, niet om de wereld vorm te geven zoals die is, maar zoals die zou kunnen – of moeten – zijn."

Wie is de aanklager en wie zijn de gedaagden in dit tribunaal?

"Per zaak heeft Radha een andere aanklager aangesteld en ook een getuigenlijst opgemaakt. We hebben vier zaken: tegen de Nederlandse Staat, Unilever, ING en Airbus. Alle drie bedrijven die in Nederland zijn geregistreerd. De meeste getuigen komen uit andere delen van de wereld: meestal uit het globale zuiden waar de meeste misdrijven plaatsvinden. Of de gedaagden verschijnen is niet bekend. Ze hebben een dagvaarding ontvangen op basis van *The Intergenerational Climate Crimes Act* en zijn verplicht om te komen. Deze *Intergenerational Climate Crimes Act* vormt het juridisch kader op grond waarvan dit tribunaal opereert. Verschijnen de gedaagden niet, dan worden ze bij verstek veroordeeld."

Wie zijn de rechters?

"Vier internationale opererende advocaten en activisten die lange ervaring hebben met grootschalige vraagstukken rondom klimaatrechtvaardigheid, Radha is de voorzitter. Dan zijn er per zaak drie getuigen, die met bewijslast in de vorm van video komen en vervolgens getuigenis zullen afleggen. Bezoekers vormen de publieksjury die aanvullende vragen kan stellen en extra bewijslast kan inbrengen, en de taak krijgen een eindoordeel te vellen. De rechters zullen een samenvatting maken op basis van het geproduceerde materiaal. Dat is het procedurele verloop."

Hebben jij en Radha de bestaande rechtspraak in Nederland als het gaat om klimaat ook in jullie overwegingen betrokken?

"Zeker. We hebben natuurlijk de Urgenda klimaatzaak bestudeerd, de zaak tegen Shell, het stikstof arrest van de Afdeling Rechtspraak en wereldwijde ontwikkelingen van Nieuw-Zeeland tot Ecuador op het gebied van het verlenen van rechten aan de natuur. Daaruit blijkt dat ecosystemen langzamerhand hun weg in het bestaande recht vinden. Maar Radha denkt radicaler. In haar boek stelt zij dat het fundamentele probleem het idee van recht zelf is, omdat dat recht inherent verbonden is aan een koloniaal systeem dat roof van land en grondstoffen, en het tot slaaf maken van mensen legaliseerde. Rechten gaan over bezitsrelaties,

Radha D'Souza en Jonas Staal, Comrades in Extinction, 2020-21, foto Etienne Boileau

Jonas Staal in de ruimte van het Court for Intergenerational Climate Change, foto Etienne Boileau

terwijl wij een juridisch systeem van wederzijdse afhankelijkheid tussen menselijke en niet-menselijke ecosysteem-werkers voorstaan."

Waarom gaan de broodnodige veranderingen zo traag?

"Fossiele elites hebben er belang bij om zolang er nog grondstoffen te delven zijn dat te blijven doen, ook al heeft dat ecocide tot gevolg. Aan die ontwikkelingen kan de individuele consument niets veranderen, ook al probeert men ons de mythe van een 'groen kapitalisme' te verkopen. Daarom stellen Radha en ik dat we ons collectief en structureel moeten organiseren om klimaatmisdadigers te vervolgen en fossiele systemen onmiddellijk te onteigenen en te ontmantelen."

Wat wordt dan het alternatief?

"Er zijn momenteel voldoende alternatieven voor fossiele energie; massale investeringen in hernieuwbare energie zijn daarom hard nodig. Ook moet er een ontwenning aan fossiele energie en consumptiecultuur in brede zin worden afgedwongen, hetgeen betekent collectief leren leven met beperkte middelen."

Die aanpassing kan toch alleen geleidelijk aan gebeuren?

"Als we de consequenties van het ecodiale handelen van nu serieus nemen en weten dat die alleen nog maar extremer zullen worden, dan is het hele idee van geleidelijke transitie en afschaling op zichzelf crimineel. En dat in het aangezicht van de mensen, dieren en planten die stikken, verbranden of verdrinken. Dat betekent dat we onmiddellijk naar een ontgroeiingsmodel toe moeten. De klimaatcrisis serieus nemen, betekent met schaarste leren leven en schaarse goederen herverdelen. We moeten nu werken aan een nieuw planetair sociaal contract, waarin de grootmachten in deze wereld een aantal gemeenschappelijke planetaire *commons* centraal stellen, zoals ontgroeiing, planetaire herverdeling en koloniale reparaties."

www.framedframed.nl/court-for-intergenerational-climate-crimes

www.jonastaal.nl

Voor het verhoor tegen de Nederlandse staat: www.youtube.com/watch?v=LOZzkZk2iOY